

Jane Goodall Instituut Nederland

Waarom werkt het Jane Goodall Instituut met chimpansees in dierentuinen? door Jane Goodall

Het Jane Goodall Instituut werkt samen met dierentuinen in vele verschillende landen om de omstandigheden van chimpansees en andere dieren in gevangenschap te verbeteren en om onderwijs-, hulp- en conservatieprojecten te bevorderen.

(1) *Mijn relatie met dierentuinen.*

Ik kwam voor het eerst in aanraking met de vaak ontoereikende manier waarop chimpansees worden gehouden in dierentuinen, toen ik in 1959 met Ramona en Desmond Morris samenwerkte met de Granada Film Unit in de London Zoo. In die tijd leefden twee volwassen chimpansees en een gorilla bij hen onder erbarmelijke omstandigheden. Ik zwoer toen dat ik alles zou doen wat ik kon om de situatie van dieren in dierentuinen te verbeteren.

Toen ik terugkwam van mijn eerste periode in het veld, vroeg ik een kennis van mij een 'honingkist' te ontwerpen – zodat de chimpansees hun talent met gereedschappen konden gebruiken en om de lamleggende verveling waaraan ik wist dat ze moesten lijden, wat te kunnen verdrijven. Ik gaf de kist aan de dierentuin, maar hij werd nooit gebruikt – het was teveel moeite voor de verzorgers om hem te vullen. Meer succes had ik echter met het overhalen van de dierentuin tot het aanleggen van degelijke platformen in het buitenverblijf zodat de dieren van het beton af konden. Daarnaast zorgde een afdak aan het buitenverblijf voor schaduw in de zomerhitte.

Sindsdien hebben belangrijke veranderingen plaatsgevonden binnen dierentuinen over de hele wereld. Ouderwetse verzorgers zijn bijvoorbeeld vervangen door personeel dat de behoeften van de chimpansees (en andere dieren) begrijpt en geeft om hun welzijn. Daarom is het ook eenvoudiger geworden om het type mentale stimulatie te verschaffen dat dieren met grote hersenen nodig hebben. En, de verblijven zijn enorm verbeterd. Dit is gedeeltelijk omdat we veel meer weten over de behoeften van verschillende diersoorten dankzij de informatie die voortkomt uit onderzoek naar dieren in het wild. Hiervan is al veel vertoond via documentaires op televisie. Het is daarom vaak zo dat de besturen van dierentuinen dankzij openbare druk worden gemotiveerd tot het inzamelen van kapitaal om nog betere, nog geschiktere verblijven te bouwen.

(2) *ChimpanZoo*

In 1984 leidde ik het JGI-programma ChimpanZoo in bij een selecte groep Amerikaanse dierentuinen. Terwijl dit programma een onderzoekend element heeft, is een van de voornaamste functies ervan het verbeteren van de levens van individuele chimpansees, in het bijzonder door het zorgen voor verrijkingsactiviteiten. Verzorgers en beheerders worden hierbij betrokken en één keer per jaar brengt een conferentie het dierentuinpersoneel en onderzoekers samen, om informatie uit te wisselen en problemen te bespreken.

ChimpanZoo wordt tegenwoordig uitgevoerd in verscheidene andere landen over de hele wereld. Jammer genoeg zijn er zelfs nu nog honderden chimpansees die in extreem slechte omstandigheden worden gehouden. Soms is het mogelijk om dergelijke dierentuinen te sluiten en de dieren naar reservaten te brengen, zoals JGI heeft gedaan in Congo-Brazzaville en, voor enkele chimpansees, in Oeganda. Echter, vaak is het zoveel mogelijk verrijken van de levens van de gevangenen het beste wat we kunnen doen. En we hebben handleidingen, vertaald in verschillende talen, die eenvoudige manieren om verrijking te verschaffen beschrijven.

(3) De realiteit van het leven van de chimpansee

Uiteraard kunnen zelfs de beste, meest geavanceerde verblijven (zoals die van de Edinburgh Zoo, die meer lijken op reservaten), niet tippen aan de natuurlijke leefomgeving. Helaas worden de ongerepte gebieden wereldwijd steeds kleiner terwijl de menselijke bevolking groeit, en worden veel van de gebieden die onderdak zouden moeten bieden aan wilde dieren bedreigd door illegale stroperij en houtkap. Vele van het dalende aantal chimpansees leven nu in kleine stukken bos omringd door landbouwgrond en toenemende woestijnvorming. Vanwege inteelt is er weinig hoop dat deze groepen op lange termijn overleven. In veel leefgebieden hebben chimpansees een hand of voet verloren doordat ze in door jagers gezette metalen strikken vast kwamen te zitten. Ze kunnen de draad breken maar niet de aangespannen lus. In het Congo Basin, het laatste bastion van de Afrikaanse mensapen, worden hun populaties gedecimeerd door de handel in bushmeat – de **commerciële** jacht op wilde dieren voor voedsel (en honderden chimpansee-, bonobo- en gorillawezen, van wie de moeders zijn doodgeschoten en verkocht voor vlees, blijven achter).

In een perfecte wereld zouden alle dieren vrij leven in het wild, zonder ingrijpen van de mens. De trieste realiteit is dat een relatief groot deel van de overgebleven wilde chimpansees omringd wordt door gevaren die door de mens worden veroorzaakt. Daarom bedenk ik soms, wanneer ik kijk naar een compatibele groep chimpansees in een grote ruimte in een goed gerunde, goed gefinancierde dierentuin, dat ik mijn vrijheid waarschijnlijk zou opofferen voor dat leventje wanneer ik leefde met de angst om mijn thuis in het woud te verliezen, de pijn te moeten ondergaan van een aangetrokken lijn om mijn hand of dat mijn moeder wordt doodgeschoten. Met andere woorden: een goede dierentuin kan een thuis geven aan dieren, die wellicht verkiesbaar is boven vele plaatsen in het wild. En die, uiteraard, altijd verkiesbaar is boven een leven in dienst van medische onderzoekslaboratoria of in de amusementsindustrie (het circus, films, reclames).

(4) Onderwijs en bewustmaking

Er is geen twijfel over mogelijk dat iemand die diep in de kalme, ontspannen ogen van een volwassen chimpansee heeft gekeken, dit ervaart als een leven veranderende ervaring (hetzelfde geldt voor gorilla's, olifanten en andere zelfbewuste dieren). De meeste mensen zullen nooit een dergelijke ervaring in het wild hebben gehad. Maar zo veel mensen hebben me verteld over voorvallen in dierentuinen die hun beeld van dieren voorgoed hebben veranderd. Studenten die werken aan het verzamelen van gegevens voor ons ChimpanZoo-programma hebben me verteld dat ze zich nooit hadden kunnen indenken dat er dieren waren met zulke dynamische persoonlijkheden, die zoveel emoties konden tonen. Deze karakters zie je zelden in films tot uiting komen, hoogstens een enkele keer met een alfamannetje of een zeer nerveus vrouwtje. Wanneer begrip wordt gekoppeld met de ontdekking dat er een manier is om de diersoort in het wild te helpen, dan worden mensen aangespoord om actie te ondernemen.

(5) Conclusies

Het Jane Goodall Instituut zet zich in om meer te leren over chimpansees en hun gedrag, om te kunnen helpen hen te beschermen in het wild en om hun leefomstandigheden in gevangenschap te kunnen verbeteren. We werken samen met andere organisaties en overheden om te proberen de handel in bushmeat te beheersen, en om te levens van de plaatselijke bevolking te verbeteren en hen te betrekken bij conservatieactiviteiten. We zijn bezig educatieve programma's te ontwikkelen, zowel in Afrika als in andere werelddelen. Ons doel is om bewustzijn en begrip voor de chimpansees en hun situatie te creëren door middel van de publicatie van boeken en films en via mijn wereldwijde programma voor jongeren, Roots & Shoots. We hebben een nauwe samenwerking tussen dierentuinen en Roots & Shoots – de studenten observeren de chimpansees, leren over hen en nemen R&S-materialen mee ter aanmoediging de armen uit de mouwen te steken en projecten op te stellen om een betere wereld te creëren voor dieren, mensen en het milieu.

Konden we de omstandigheden in het wild maar verbeteren en zo de overleving van de chimpansee (en andere diersoorten) op de langere termijn garanderen, dan zouden we misschien ook pleiten voor het sluiten van de dierentuinen.

Jane Goodall PhD, DBE
Oprichter – het Jane Goodall Instituut
en VN-ambassadeur van de vrede